

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 11/3 2022 s. 1241-1263, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

EĞİTİM VE ÖĞRETİM ALANINDA İLETİŞİM BECERİSİ İLE İLGİLİ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ

Murat KORUCUK*

Geliş Tarihi: Şubat, 2022

Kabul Tarihi: Temmuz, 2022

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 2010 ile 2021 yılları arasında eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yazılan lisansüstü tezlerin incelenmesi ve böylelikle bu konu hakkında yapılacak çalışmalara katkıda bulunabilmektir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Veri toplama kaynakları 2010 ile 2021 yılları arasında yazılan eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili 526 lisansüstü tezdendirken örneklem ise ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenen 217 tezdendir. Çalışmada ulaşılan veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin son yıllarda daha çok çalışıldığı ve genellikle yüksek lisans tezi olarak yazıldığı görülmüştür. Bunun yanında tezlerin çoğunluğunun nicel yöntemlerle yürütüldüğü ve dolayısıyla nicel veri toplama araçları ile nicel analiz tekniklerinin tercih edildiği de anlaşılmıştır. Diğer taraftan yapılan tezlerin birçok üniversite tarafından çalışıldığı tespit edilmesine rağmen bu dağılımın düzensizliği (bazı üniversiteler tarafından eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili ondan fazla lisansüstü tez yazılmışken; bazı üniversiteler tarafından sadece bir veya sıfır tez yazılmıştır) dikkat çekmektedir.

Anahtar Sözcükler: İletişim beceri, lisansüstü tezler, eğitim ve öğretim.

EXAMINATION OF GRADUATE THESES ON COMMUNICATION SKILLS IN THE FIELD OF EDUCATION AND TRAINING

Abstract

The aim of this study is to examine the graduate theses written on communication skills in the field of education and training in Turkey between 2010 and 2021 and thus to contribute to the studies to be done on this subject. In the study, document analysis method, one of the qualitative research designs, was preferred. While the data collection sources consisted of 526 graduate theses on communication skills in the field of education and training written between 2010 and 2021, the sample consisted of 217 theses determined by criterion sampling method. The data obtained in the study were evaluated by content analysis. As a result of the study, it has been seen that the graduate theses made about communication skills in the field of education and training have been studied more in recent years, and they have usually been written as a master's thesis. In addition, it was understood that most of the theses were conducted using quantitative methods, and therefore quantitative data collection tools and quantitative analysis techniques were

* Dr.; Kafkas Üniversitesi, Sarıkamış MYO, muratkorucuk@kafkas.edu.tr

preferred. On the other hand, although it has been determined that many universities have studied the theses, the irregularity of this distribution (more than ten graduate theses have been written by some universities on communication skills in the field of education and training; only one or zero theses have been written by some universities).

Keywords: Communication skills, graduate theses, education and training.

Giriş

21. yüzyılda ortaya çıkan ilerleme ve gelişmeler nedeniyle eğitilmiş insandan beklenen yeterliklerde farklılaşmalar yaşanmıştır. Bu yeterlikler alanyazında sıklıkla 21. yüzyıl becerisi olarak açıklanmaktadır. Bu beceriler genel olarak; *Temel Dersler ve 21. Yüzyıl Becerileri* (Küresel bilinç, finans-ekonomi-işletmecilik-girişimcilik okuryazarlığı, vatandaşlık-sağlık-çevre okuryazarlığı); *Yaşam ve Kariyer Becerileri* (esneklik-uyumluluk, inisiyatif alabilme-öz yönlendirme, sosyal yeterlilik, üretkenlik-hesapverebilirlik, liderlik ve sorumluluk); *Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri* (bilgi-medya okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı) ile *Öğrenme ve Yenilik Becerileri* (yenilikçilik-inovasyon, eleştirel düşünme, problem çözme, iş birliği ve iletişim) şeklinde sıralanmaktadır (Cansoy, 2018; Partnership for 21st Century Skills, 2015; The Organisation for Economic Cooperation and Development, 2018). Görüldüğü gibi iletişime hem *Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerilerinde* hem de *Öğrenme ve Yenilik Becerilerinde* doğrudan vurgu yapılmaktadır. Diğer beceriler olan *Temel Dersler ve 21.Yüzyıl Becerilerinde* ve *Yaşam ve Kariyer Becerilerinde* ise iletişime dolaylı şekilde vurgu yapılmaktadır. Diğer taraftan Millî Eğitim Bakanlığı ise 21. yüzyıl becerilerini öğrenme süreçlerini yönetebilme, vatandaşlık bilgisi, sosyal yeterlik, girişimcilik, matematik-bilim-teknoloji okuryazarlığı ve etkili iletişim (anadil-ikinci dil) kurabilme olarak açıklamaktadır (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2017). Bu noktadan hareketle iletişim becerisinin 21. yüzyılda bireylerden beklenen en temel becerilerden biri olduğu sonucuna varılabilir. Bu sebeple çalışmanın “Giriş” kısmında öncelikle iletişim kavramı açıklanmıştır. Ardından iletişim süreci, öğeleri, türleri ve iletişim engelleri hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak ise iletişim becerisinin önemine değinilmiştir.

Bir kavram olarak iletişim;

- Cüceloğlu’na (2006) göre, “İki unsur arasında karşılıklı ilişki bulunan iletilerin gönderilip, alınması” (s. 36)’dır
- Demirel’e (2005) göre, “Bir fikrin veya bir mesajın sözlü, yazılı, görsel, jest ve mimikler vasıtasıyla bir kişiden başka bir kişiye aktarılması” (s. 3)’dür.
- Dökmen’e (2004) göre, “Bir fikir üretebilme, yayabilme ve anlamlandırabilme süreci” (s. 38)’dir.
- Tük Dil Kurumu’nun (2009) yaptığı tanıma göre ise, “*Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim*” olarak açıklanmaktadır.

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi iletişim bir mesajın sözlü, yazılı ya da yazısız olarak bir kaynaktan bir alıcıya aktarılmasıdır. İletişimin etkili ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için iletişim öğelerinin sağlıklı bir şekilde işe koşulması önem taşımaktadır. Diğer

bir ifadeyle iletişim sürecinin hem kaynak hem de alıcı tarafından iyi idare edilmesi gerekmektedir. Şekil 1’de iletişim süreci yer almaktadır:

Şekil 1: İletişim Süreci (Civelek, 2014).

Şekil 1’de görüldüğü gibi iletişim süreci bir kaynaktan alıcıya kodlanan mesajın, kanal aracılığıyla iletilmesi ve alıcı tarafından anlamlandırılan mesaj doğrultusunda kaynağa geri bildirimde bulunulması şeklinde işlemektedir. Bu kapsamda iletişim süreci öğeleri hakkında bilgi verilmesi uygun görülmüştür. İlk ele alınan öge olan kaynak iletişim sürecini başlatan ve bu süreçte mesajı kodlayarak uygun kanalı kullanıp gönderen kişidir (Erdoğan, 2011). İletişim sürecinde en büyük sorumluluk iletişimi başlatan kaynağıdır (Eren, 2003). İyi bir iletişimin sağlanmasında kaynağın sahip olduğu bilgi, deneyim ve güvenilirlik önemli bir yere sahiptir (Dillman, 1999). Güvensiz bir alıcıdan gelecek mesajlar oldukça net ve anlaşılır olsa bile alıcı üzerinde etkili olamayacaktır. Etkili bir iletişimde kaynak bilgili olmalıdır, kaynak kodlama yapabilmelidir ve kaynak tanınmalıdır (Tuna, 2012). İletişim sürecinin bir diğer ögesi olan mesaj (ileti) göndericinin alıcıya iletmek istediği sözlü, yazılı, görsel veya sözsüz (jest, mimikler, hareketler, beden dili, renkler vb.) ifadeler olarak açıklanabilir (DeVito, 1986). İçerik ve yapı iletinin önemli öğeleridir. İçerik; iletinin anlamını ve aktarılmak istenen fikri ifade ederken, yapı ise içeriğin girdiği şekli (göstergeler, kodlar, şekiller) ifade etmektedir (Güz, 1998). İletişimde etki yaratılmak isteniyorsa mesajın doğru yapı ve içerikte olması önem taşımaktadır (Steinberg, 2007). Bunun yanında ileti ile istenen etkinin sağlanmasının bazı koşulları vardır. Bu koşullar (Tutar ve Yılmaz, 2005); ileti alıcının bilgi, ihtiyaç, istek değerleri ve tecrübeleriyle açıklayabileceği düzeyde olmalıdır. İleti alıcının ilgisini çekebilmelidir. İleti alıcının anlayabileceği düzlemde oluşturulmalıdır. İletin kaynaktan alıcıya iletilmesinde tercih edilen yol - yöntem olan kanal (Yılmaz, 2008), alıcıya ulaşmak için kullanılan kısa, işlenebilir ve denetlenebilir yapıda olmalıdır (Tuna, 2012). Çünkü kanal ne kadar uzun olursa gönderilen iletinin anlamında kayma yaşanma olasılığı o derece yüksektir (Lunenberg, 2010). Bu sebeple mesaj ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın etkili iletişim için iletişim kanalları doğru seçilmeli ve düzenlenmelidir (Anderson, 1987). İletişim sürecinde kodlanan mesajın hedefinde olan alıcı ise kaynaktan gönderilen iletileri alarak, değerlendiren ve tepki veren kişidir (Tabak, 1999). Alıcının kendisine sembollere dönüştürülerek gönderilen iletileri algılaması, anlamlandırması ve nihayetinde olumlu ya da olumsuz geri bildirimde bulunması gerekmektedir (Sarıyer, 2018). Bu sebeple alıcının taşıması gereken birtakım özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler; alıcı iletiyi algılayabilecek düzeyde olmalıdır, alıcı iletişime yönelik güdülenmiş olmalıdır, alıcı iletişim konusu hakkında bilgili ve geri bildirim yeteneğine sahip olmalıdır, alıcı iletişim gerçekleştiği düzleme uyum sağlayabilmelidir, alıcı geri bildirim sürecinde kaynak olacağından; gerektiğinde kaynak olabilmelidir şeklinde sıralanabilir (Erciş, 2010). Ardından ilk pozisyonda kaynak olan

birey geri bildirim aşamasına geçildiğinde alıcı olmaktadır (Tuna, 2012). Böylelikle kaynak alıcıdan dönüt olarak mesajı ile ilgili ne düşündüğü öğrenebilir. Etkili bir iletişim bu şekilde devam eder (Lunenbergh, 2010). Ancak bazen geri bildirimsiz iletişim süreci de olabilir. Geri bildirim olmadığı iletişime tek yönlü iletişim; geri bildirim olduğu iletişime ise çift yönlü iletişim denir (Özer, 1995). Çift yönlü iletişimde ise temel eleman geri bildirimdir (Tabak, 1999). Geri bildirim olumlu ve olumsuz geri bildirim olmak üzere iki türlü gerçekleşebilir. Olumlu geri bildirimde alıcı iletiyi çözümler ve kaynağa uygun biçimde gönderirken; olumsuz geri bildirimde alıcı mesajı eksik ya da hatalı çözümler ve alıcıya yanlış veya eksik dönüt verir (Kornhaber ve Marcos, 2000; Siegelau, 1979). Geri bildirim iletişimin değerlendirildiği süreçtir. Bu sebeple eksik ya da hatalı geri bildirimler ile etkili iletişim kurulması beklenemez (Habermas, 1984). İletişim sürecinde mesajın anlamlandırılması ve yüklenen anlamın çözümlenmesi olan kodlama ve kod açmada kaynak sahip olduğu kültürel birikim ile aktarmak istediği iletiyi şekillendirerek simge ve sembollere dönüştürür (Newstrom ve Davis, 1993). Burada önemli olan simge ve sembollerin alıcı tarafından çözümlenebilecek şekilde tercih edilmesidir (Antos, 2011). Kaynak tarafından kodlanan iletilerin alıcı tarafından çözümlenmesine ise kod açma (şifre çözme) denir. Kod açma sürecinde alıcı kaynaktan gelen simge, sembol veya sesleri çözümlendirir ve anlamlandırır. Kaynağın yaptığı kodlama ile alıcının yaptığı kod açma işlemleri sonunda gönderilen ve alınan iletilerdeki tutarlılık iletişim sürecinin etkililiği için oldukça önemlidir (Canary, 2011). Kaynak ve alıcı tarafından iletiye aynı anlamın verilmesine referans çerçevesi denilmektedir. Kaynak ve alıcının ortak bir dili kullanması gerekmektedir. Kaynağın ve alıcının iletişim sürecinde kesişim sergilediği alanda gerçekleşen iletişim etkili olabilmektedir. Aksi hâlde ya kaynak alıcıya uygun olmayan şekilde iletiyi kodlamakta ve göndermekte ya da alıcı kaynaktan gelen iletiyi çözememekte ve doğru biçimde değerlendirememektedir (Mambert, 1971). Etkili iletişim için referans çerçevesi dikkate alınmalı, kaynak tarafından ileti ve kodlama uygun şekilde yapılmalıdır (Bozkurt, 2014). İletişim sürecine olumsuz etki eden birçok unsur da vardır ki ilgili alanyazında bu unsurlara gürültü denildiği görülmektedir. Gürültünün birçok kaynağı vardır. Kanal, alıcı, kaynak veya iletinin kendisi bir gürültü sebebi olabilir. İletişim sürecinde alıcı ya da kaynağın güdülenme eksikliği, psikolojik sorunlar, stres, çevresel faktörler (sıcaklık, ses, kalabalık vb.) gibi birçok gürültü vardır. Bunlara ek olarak iletişim sürecinde karşılaşılabilecek gürültü çeşitleri; *semantik gürültü* (konuşma dilindeki farklılaşmalardan kaynaklanır), *sosyal gürültü* (iletişimin toplumsal baskı ve beklentilerden dolayı farklılaşması ve engellenmesinden kaynaklanır), *psikolojik gürültü* (kaynak veya alıcının içinde bulunduğu psikolojik durumlardan kaynaklanır), *fizyolojik gürültü* (kaynak veya alıcının sahip olduğu ve iletişimi olumsuz biçimde etkileyen bir rahatsızlıktan kaynaklanır), *statü gürültüsü* (kaynak ve alıcının farklı statülerde olmasından kaynaklanır), *farklı mekândan kaynaklanan gürültü* (kaynak ile alıcı arasındaki mesafeden kaynaklanır) olarak sıralanabilir (Anderson, 1987; Berko, Wolvin ve Wolvin, 1992; Can, Akgun ve Kavuncubası, 1994; Erdoğan, 2011; Güz, 1995; Lunenbergh, 2010; Şakar ve Küçükaslan, 2006; Zıllıoğlu, 2003). İletişim sürecinin son ögesi ise çevredir. Etkili bir iletişim için çevresel koşullara adapte olmak gerekmektedir. İçinde bulunulan çevrenin özellikleri iletişim şeklini, kanalı, süreci ve diğer tüm unsurları etkileyebilir (Alkan, 2005). Örneğin; çok gürültülü bir ortamda sözlü iletişim kurmak doğru olmayabilir veya kurumsal bir çevrede sözlü iletişim yerine yazılı iletişim kanalları tercih edilebilir. Bu sebeple alıcı iletiyi hazırlarken, kodlarken ve kullanacağı kanalı seçerken çevresel koşulları da göz önüne almalı ve

değerlendirmelidir (Güz, Küçükerdoğan, Küçükerdoğan ve Zeybek, 2002; Rees ve Sheard, 2002).

İletişim türleri ise genel olarak sözlü, sözsüz ve yazılı iletişim olarak sınıflandırılmaktadır. Bunun yanında iletişim tek yönlü ve çift yönlü iletişim olarak da sınıflandırılabilir (Sarıyer, 2018). Sözlü iletişim bireylerin konuşarak gerçekleştirdikleri iletişimdir (Sillars, 1997). Sözlü iletişimin; hızlı olması, anında dönüt alınabilmesi ve demokratik bir iletişim ortamı yaratılması gibi avantajları bulunmaktadır. Ancak sözlü iletişimin bu avantajlarına rağmen örgütlerde yazılı iletişim gibi kullanılamaması, sözlü iletilerin unutulabilmesi, iletişim sırasındaki dikkatsizliklerin yanlış anlamalara sebebiyet verebilmesi, dilsel farklılaşmaların yanlış anlamalara neden olabilmesi gibi olumsuzlukları da görülebilmektedir (Prabavathi ve Nagasubramani, 2018). Bu sebeple sözlü iletişimde kaynak ve alıcı arasında bilgi, fikir, tutum ve davranış bakımından bir benzerlik veya etkileşim olması gerekmektedir (Sarıyer, 2018; Zhang, 2009). Sözsüz iletişimde sözlü iletişimin aksine sözcüklerden yararlanılmaz. Sözsüz iletişim öğeleri olarak; ses tonu, jest ve mimikler, vücudun yönü ve duruşu, fiziksel temas, gözler, mekân, kıyafet ve renkler gösterilebilir (Cüceloğlu, 2006; Devito, 2004). Sözsüz iletişim öğelerinin ortak özelliği sözlü bir mesaj içermemesine rağmen aktarılmak istenen duygu ve düşünceyi başarılı bir şekilde iletmesidir (Erdoğan, 2011). Örneğin; insanların cenazeye gittiklerinde siyah giyinmeleri “Yas-Matem”, resmi işlerinde kravat takmaları “Saygı” veya başlarını aşağı-yukarı sallamaları “Onay” anlamı taşıırken, sağa-sola sallamaları ise “Ret” anlamı taşımaktadır. Yazılı iletişim ise daha çok örgütsel iletişimde kullanılan ve mesajın yazıya dönüştürüldüğü iletişimdir. Bu iletişim türünün en önemli avantajı iletinin yeniden düzenlenmesi ve saklanabilmesidir (Küçük, 2012). Kişilerarası iletişimden daha çok örgüt iletişiminde tercih edilir. Örgütlerde yazılı iletişimin daha yoğun biçimde kullanılmasının temel sebebi olarak bilginin saklanmasına duyulan ihtiyaç gösterilebilir (Yılmaz, 2008). Çünkü kurallar, yönerge ve emirler yazılı olarak verildiğinde daha etkili ve kalıcıdır. Diğer taraftan bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan sürekli ve hızlı değişiklikler yazılı iletişimi de etkilemiş, günümüzde yazılı iletişimin önemli bir kısmı kâğıt vb. araçlar yerine bilgisayar, tablet ve akıllı telefonlar vasıtasıyla iletilir hâle gelmiştir (Bozkurt, 2014). Yazılı iletişimin teknoloji ile birleşmesi bazı kaynaklarda elektronik iletişim olarak da açıklanmaktadır (Sarıyer, 2018). Bu iletişim türünde yazılı metinler kısa sürede çok fazla kişiye ulaşabilir ve hızlı geri bildirimler alınabilir. Bu sebeple teknolojik yenilikler iletişimin şekli, hızı ve niteliğini sürekli bir biçimde etkilemektedir (Tutar ve Yılmaz, 2005; Yatkın, 2003). İletişimin bu türlerinin yanında tek yönlü ve çift yönlü iletişime de değinilebilir. Tek yönlü iletişimde göndericiden alıcıya bir mesaj gönderilirken alıcının dönüt yapabileceği yoktur. Ancak çift yönlü iletişimde gönderici, alıcının mesajı alması ve cevaplamasından sonra alıcı konumuna geçebilir. Çift yönlü iletişimin tek yönlü iletişimden temel farkı geri bildirimde bulunulmasıdır. Bunun yanında tek yönlü iletişim ile çift yönlü iletişim arasındaki farklılıklar tek yönlü iletişimin çift yönlü iletişimden daha hızlı olması, çift yönlü iletişim ile daha doğru bir iletişim sürecinin işletilmesi, çift yönlü iletişimde kaynak ve alıcının eşit biçimde ifade hakkına sahip olması, çift yönlü iletişimin daha demokratik olması ve çift yönlü iletişimin tek yönlü iletişime oranla daha fazla gürültü vb. etkenler altında kalabilmesi şeklinde sıralanabilir (Gökçe, 2002; Özen, 2001; Tutar ve Yılmaz, 2005).

İletişim sürecinde engel insanların birbirleri ile iletişim kurmalarını engelleyen veya zorlaştıran her türlü etki olarak tanımlanabilir (Kocaman, 2016). İletişim sürecinde gönderilen mesaj ile alınan mesaj arasında farklılık yaşanabilir (Özbent, 2007). Diğer bir ifadeyle kaynak

tarafından kodlanan ve aktarılmak istenen ileti alıcı tarafından farklı veya yanlış şekilde çözümlenerek yanlış anlaşılabilir (Schwartz, 2006). Dolayısıyla geri bildirim de hatalı olacaktır ve istenen düzeyde ve nitelikte iletişim sağlanamayacaktır (Hallberg, 2010). İletişim sürecinde karşılaşılan engeller; kaynağın güvenilir olmaması, iletişim sürecinde olması gerekenden daha fazla bilgi aktarımı, ön yargılar, dil ve anlatım bozuklukları, zamanda yaşanan sınırlılıklar, farklı kültürel değerler, yeteri düzeyde geri bildirim yapılmaması, statü farklılığı, cinsiyet farklılığı, baskıcı tavırlar, emir cümlelerinin kullanımı, alaycı tavır takınmak, duygusal, sosyal, psikolojik ve fiziksel engeller olarak sıralanabilir (Gordon, 2004; Hazneci, 2012; Helfrich ve Bosh, 2011; Nelson ve Quick, 1995; Pakbaz, Bigdeli, Moolae ve Ghaffari, 2014). İletişim engelleri çeşitli örneklerle gösterilebilir; işitsel olarak yetersizlikleri olan bir öğrenci ile iletişim kuruluyorsa burada öğretmen görsel öğeleri tercih etmelidir veya öğrencileriyle iyi bir iletişim süreci geliştirmek isteyen bir öğretmenin sürekli emir cümleleri ile öğrenme sürecini yönetmesi beklenemez. Çünkü emir cümlesi ile yürütülen iletişim sürecinde geri bildirim yetersizdir ve alıcı baskı altındadır. Diğer taraftan öğretmenler ılımlı, hoşgörülü, öğrencilerini cesaretlendiren ve yardım eden bireyler olmalıdırlar. Yanlışları karşısından öğrenciye kızan, hoşgörüsüz davranan bir öğretmenin öğrencileri ile olumlu bir iletişim süreci yaratması oldukça zordur (Pollard, 2006). İletişim sürecinde karşılaşılan engeller bu şekilde çeşitlendirilebilir. Sağlıklı bir biçimde iletişim kurulmak isteniyorsa iletişim sürecinin tüm paydaşları karşılaşılabilecekleri engeller hakkında bilgi sahibi olmalıdırlar (Perreault, Waldman ve Alexander, 2002). İletişim sürecinde engeller ile karşılaşılacak istenmiyorsa iletişim engelleri bilinmeli ve iletişim bu koşullara göre şekillendirilmelidir (Isman ve Altınay, 2005; Tepeköylü-Öztürk, 2012). Ancak böylelikle amaçlara ulaşılmasında iletişimin etkililiğinden söz edilebilir (Barrett, 2002).

Eğitim-öğretim sürecinde belirlenen uzak, genel ve özel hedeflere ulaşılması amaçlanmaktadır. Bu noktada iletişim becerisince sahip bireyler yetiştirmek ya da bireylerin sahip oldukları iletişim becerilerini desteklemek bu hedefler arasında yer almaktadır. Bu noktada iletişim becerileri temelde etkili dinleme ve etkili tepki verme şeklinde sınıflandırılabilir (Korkut, 1996). İletişim becerileri istendik düzeye ulaştırılabilen öğrenciler kendini gerçekleştirebilme konusunda daha etkili olabilirler (Mukaddes, 2013). Bunun yanında öğrencilerin etkili dinleme, empati kurabilme ve sözlü-sözsüz-yazılı iletişim becerilerinin okullarda geliştirilebileceğine vurgu yapılan çalışmalar da mevcuttur (Güleke, 2021). Diğer taraftan öğrencilerin etkili bir iletişim becerisine sahip olması gelişimin diğer alanlarında da (sosyal gelişim, bilişsel gelişim, ahlak gelişimi ve benlik gelişimi gibi.) katkı sağlayabilecektir (Cüceloğlu, 2016; Zaiss ve Gordon, 2003). O hâlde okullarda belirlenen hedeflere ulaşmada; iletişim becerisinin temel bir rol oynadığının unutulmaması, iletişim becerilerinin desteklenebileceği etkinlikler yapılması ve eğitim programının tüm öğelerinin (hedef-içerik-eğitim durumları-ölçme değerlendirme) bu şekilde düzenlenmesi önem taşımaktadır (Alyılmaz, 2018; Buluş ve Bağcı, 2016; Gordon, 2004).

Araştırmanın Amacı, Önemi ve Soruları

Alanyazında eğitim ve öğretim alanında çeşitli konularda lisansüstü tezlerin incelendiği çalışmalara rastlanabilir. Bu çalışmaların genellikle sınıf yönetimi (Aydın, Selvitopu ve Kaya, 2018), eleştirel okuma (Aydın, 2020), öğrenme stratejileri (Keskin, 2014), okuduğunu anlama (Değirmenci-Gündoğmuş, 2018), yetişkin eğitimi (Eldeleklioğlu-Onuk, 2019), etik (Levent ve Kınık, 2017), sınıf öğretmenliği (Küçüköğlü ve Ozan, 2013) ve lisansüstü tezlerin cinsiyet değişkenine göre incelendiği (Kara ve Demir, 2020) gibi çeşitli konulara odaklandığı

görülebilmektedir. İlgili araştırmalar değerlendirildiğinde; yerli ve yabancı alanyazında eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili lisansüstü tezlerin incelendiği kapsamlı bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Alanyazındaki bu boşluktan hareketle çalışmada eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili lisansüstü tezlerin incelenmesine karar verilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 2010 ile 2021 yılları arasında eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yazılan lisansüstü tezlerin incelenmesidir. Böylelikle bu konu hakkında yapılan çalışmalar bir bütün olarak analiz edilerek, yapılacak çalışmalara katkıda bulunulabilir. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yürütülecek sonraki çalışmalar için referans olabilmek de çalışmanın diğer bir amacıdır. Diğer bir ifadeyle bu çalışma ile eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yazılan lisansüstü tezlerin bütüncül bir şekilde ele alınmasıyla tezlerin yazıldığı yıla, türüne, üniversitesine, yöntem ve desenine, veri toplama aracına, uygulanan analize ve örnekleme/katılımcısına göre incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın bu amaçları doğrultusunda geliştirilen sorulara cevap arandığı ve alanyazına katkı sunmayı hedeflediği için önemli olduğu ifade edilebilir.

Araştırmanın amaçlarına ulaşılabilmesi için geliştirilen araştırma problemleri ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin türüne (yüksek lisans-doktora) ve üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
3. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin araştırma yöntem ve desenlerine göre dağılımları nasıldır?
4. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin kullanılan veri toplama araçlarına göre dağılımı nasıldır?
5. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin yapılan analizlere göre dağılımı nasıldır?
6. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin örneklemlerine/katılımcılarına göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde araştırma modeli, veri toplama kaynakları, veri toplama yöntemi ve uygulanan analizler hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Doküman analizi yöntemi ile belirlenen araştırma sorusunun çözümlenebilmesi için farklı zamanlarda ve birçok kaynaktan elde edilen verilerin analiz edilmesi sağlanabilmektedir (Creswell, 2012; Yıldırım ve Şimşek, 2012). Bundan dolayı bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir.

Veri Toplama Kaynakları ve Veri Toplama

Veri toplama kaynakları 2010 ile 2021 yılları arasında yazılan eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili lisansüstü tezlerden oluşmaktadır. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili lisansüstü tezlerin son yıllardaki durumunun daha iyi anlaşılabilmesi

için 2010 ile 2021 yılları arasındaki süreç göz önüne alınmıştır. Çalışma evreni Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi internet sitesinde (www.tez.yok.gov.tr) “İletişim Beceri” anahtar kelimesi ile yapılan arama sonucunda ulaşılan toplam 526 lisansüstü tezdendir. Çalışmada araştırma sorusunun çözümüne yönelik özellikleri bünyesinde barındıran kişi, olay ve nesnelere meydana gelen ölçüt örnekleme yönteminden (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012) yararlanılmıştır. Ölçüt olarak ise; Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi internet sitesinde Detaylı Arama menüsünde yer alan kriterlerden “Konu: Eğitim ve Öğretim; İzin Durumu: İzinli; Durumu: Onaylandı; Yıl: 2010-2021 ve Tez Adı: İletişim Beceri” seçenekleri belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle veri toplama kaynakları 2010 ile 2021 yılları arasında yazılan, onaylanmış, izinli, Eğitim-Öğretim konusunda ve adında “İletişim Beceri” ifadesi geçen 217 lisansüstü tezdendir. Arama kriterinin “İletişim Beceri” olarak belirlenmesinin temel nedeni olarak; lisansüstü tezlerde “İletişim Becerisi” ve “İletişim Becerileri” ifadelerinin sıklıkla kullanılmasıdır. “İletişim Beceri” kavramı kullanılarak ise arama sırasında herhangi bir çalışmanın gözden kaçırılmaması amaçlanmıştır. Çalışmada ölçek, görüşme, gözlem, deney vb. yöntemlerden yararlanılmadığından dolayı etik kurul iznine gerek duyulmamıştır.

Veri Analizi

Çalışmada ulaşılan veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Eğitim bilimlerinde sıklıkla tercih edilen içerik analizi özetleme özelliğine sahip olmasıyla araştırmacıya tema ve kodlar ile detaylı bir analiz yapma fırsatı tanıyabilmektedir (Neuendorf, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2012). Bu çalışmada ise lisansüstü tezler, yıla, türüne (yüksek lisans-doktora), desen-yönteme, veri toplama aracına, yapılan analize ve örneklemlerine/katılımcılarına göre sınıflandırılmıştır. İçerik analizi yapılırken sıklıkla tablo, grafik ve yüzde-frekanslara (% - f) yer verilmiştir. Elde edilen lisansüstü tezlerin daha detaylı bir şekilde analiz edilebilmesi için “Tez Değerlendirme Formu” hazırlanmıştır. Tez değerlendirme formu bu çalışma için hazırlanan özgün nitelikte bir formdur. Tez Değerlendirme Formu hazırlanırken ilgili alan uzmanlarının (Doktor unvanına sahip 3 Eğitim Bilimleri uzmanı ve on iki yıllık kıdeme sahip 1 Türk Dili uzmanı) görüşlerine başvurulmuştur. Tez Değerlendirme Formu uzman görüşleri doğrultusunda veri toplama kaynaklarının yapıldığı yıl, tür (yüksek lisans-doktora), yazıldığı üniversite, yöntem-desen, veri toplama aracı, analiz ve örneklem/katılımcılarına ait alanlardan oluşan bir sayfalık bir formdur. Ele alınan her bir tez öncelikle bu form vasıtasıyla değerlendirilmiştir. Ardından tezler ile ilgili istatistiklerin oluşturulabilmesi için Tez Değerlendirme Formu’nda yer alan veriler analiz edilerek anlaşılabilirliğinin artırılabilmesi için tablo ve grafiklere dönüştürülmüştür. Tez değerlendirme formunda ele alınan tezlerin yılı, tez türü, üniversitesi, araştırma yöntem-deseni, veri toplama aracı/araçları, uygulanan analiz teknikleri ve örneklem/katılımcıları ile ilgili alt başlıklar yer almaktadır ve her tez dikkatle incelenerek ilgili alanlar doldurulmuştur.

Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada iç ve dış geçerlik ile güvenilirliğin sağlanabilmesi için birtakım önlemler alınmıştır. Çalışmanın iç geçerliğinin korunabilmesi için araştırma verileri bulgular kısmında sunulduktan sonra analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Dış geçerlik için ise araştırma süreci, yöntemi ve veri toplama kaynakları hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur. Ele alınan ve araştırmada kullanılan (veri toplama kaynaklarını oluşturan) tüm lisansüstü tezler bilgisayar ortamında arşivlenmiş ve herhangi bir teyit için gerekli olabileceği varsayılarak saklanmıştır.

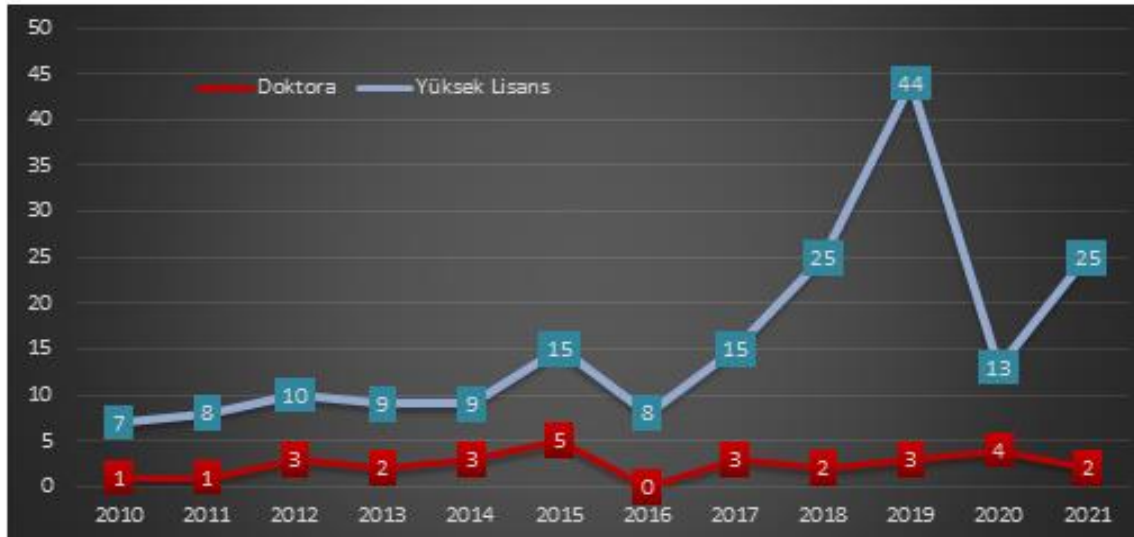
Araştırmanın güvenilirliği için ise kullanılan yöntem-veri toplama kaynakları-veri elde etme-veri analizi süreçlerine ait detayların paylaşımında şeffaf davranılmış ve ulaşılan tüm veriler tablo, grafik ve açıklamalarla sunulmuştur. Diğer taraftan analiz sürecinde alan uzmanlarına (Eğitim Bilimleri) sıklıkla başvurulmuştur. Böylelikle yapılan analizlerin açıklayıcılığı, geçerliği ve güvenilirliğinin sağlanabilmesi amaçlanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmada çözümlenmesi amaçlanan sorular sıra (Birinci araştırma sorusundan - Altıncı araştırma sorusuna) ile ele alınmıştır.

Birinci Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Birinci araştırma sorusunun “1. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?” çözümlenebilmesi için elde edilen veriler incelenmiş ve lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımları Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2: Yıla Göre Dağılım

Şekil 2’de eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin tamamlandıkları yıllara göre (2010-2021/12 yıllık periyod) dağılımları yer almaktadır. Buna göre; 2010 yılında 8 tez (7 yüksek lisans-1 doktora), 2011 yılında 9 tez (8 yüksek lisans-1 doktora), 2012 yılında 13 tez (10 yüksek lisans-3 doktora), 2013 yılında 11 tez (9 yüksek lisans-2 doktora), 2014 yılında 12 tez (9 yüksek lisans-3 doktora), 2015 yılında 20 tez (15 yüksek lisans-5 doktora), 2016 yılında 8 tez (8 yüksek lisans-0 doktora), 2017 yılında 18 tez (15 yüksek lisans-3 doktora), 2018 yılında 27 tez (25 yüksek lisans-2 doktora), 2019 yılında 47 tez (44 yüksek lisans-3 doktora), 2020 yılında 17 tez (13 yüksek lisans-4 doktora) ve 2021 yılında 27 tez (25 yüksek lisans-2 doktora) tamamlanmıştır. Şekil 2’de yer alan grafik değerlendirildiğinde; eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili en çok tez 2019 (47 tez) yılında tamamlandığı anlaşılmıştır. 2019’u sırasıyla 2018-2021 (27’ şer tez), 2015 (20 tez) ve 2017 (18 tez) yılları takip etmektedir. Yapılan lisansüstü tezlerin yaklaşık %63’ünün (136 tez) son beş yıl içerisinde tamamlandığı görülmektedir.

İkinci Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

İkinci araştırma sorusunun “2. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin türüne (yüksek lisans, doktora-YL, Dr) ve üniversitelere göre dağılımı nasıldır?” çözümlenebilmesi için elde edilen veriler incelenmiş ve lisansüstü tezlerin türüne (yl-dr) ve üniversitelere göre dağılımları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Lisansüstü Tezlerin Türüne (YL-Dr) ve Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Yüksek Lisans (f)	Doktora(f)	Toplam
Abant İzzet Baysal Üniversitesi		1	1
Afyon Kocatepe Üniversitesi	2		2
Akdeniz Üniversitesi	7		7
Aksaray Üniversitesi	1		1
Amasya Üniversitesi	1		1
Anadolu Üniversitesi	4	3	7
Ankara Üniversitesi	5	2	7
Atatürk Üniversitesi	6	3	9
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	3		3
Bahçeşehir Üniversitesi	3		3
Balıkesir Üniversitesi	1		1
Başkent Üniversitesi	1		1
Beykent Üniversitesi	1		1
Biruni Üniversitesi	1		1
Bursa Uludağ Üniversitesi	1		1
Cumhuriyet Üniversitesi	1		1
Çağ Üniversitesi	1		1
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2	1	3
Çukurova Üniversitesi	3		3
Dicle Üniversitesi	2		2
Dokuz Eylül Üniversitesi	3		3
Düzce Üniversitesi	1		1
Ege Üniversitesi		1	1
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi		1	1
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	1		1
Fırat Üniversitesi	9	1	10
Gazi Üniversitesi	13	2	15
Gaziantep Üniversitesi	5		5
Hacettepe Üniversitesi	2	3	5
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	1		1
İnönü Üniversitesi	1	1	2
İstanbul Arel Üniversitesi	1		1
İstanbul Aydın Üniversitesi	5		5
İstanbul Okan Üniversitesi	1		1
İstanbul Medipol Üniversitesi	1		1
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	12		12
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	3		3
Karadeniz Teknik Üniversitesi	1	1	2
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	1		1
Kastamonu Üniversitesi	1		1
Kırıkkale Üniversitesi	1		1
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	6		6
Kocaeli Üniversitesi	1		1
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	1		1
Maltepe Üniversitesi	2		2
Marmara Üniversitesi	7	3	10
Mersin Üniversitesi	1		1
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1		1
Necmettin Erbakan Üniversitesi	7	1	8
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	1		1
Nişantaşı Üniversitesi	3		3
Okan Üniversitesi	2		2
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2		2

Orta Doğu Teknik Üniversitesi	2		2
Pamukkale Üniversitesi	7	2	9
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	1		1
Sakarya Üniversitesi	1	1	2
Selçuk Üniversitesi	6	1	7
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	1		1
Siirt Üniversitesi	1		1
Süleyman Demirel Üniversitesi	1		1
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	1		1
Trabzon Üniversitesi	4		4
Trakya Üniversitesi		1	1
Türk Hava Kurumu Üniversitesi	2		2
Ufuk Üniversitesi	1		1
Uludağ Üniversitesi	1		1
Uşak Üniversitesi	1		1
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2		2
Yaşar Üniversitesi	1		1
Yeditepe Üniversitesi	6		6
Yıldız Teknik Üniversitesi	1		1
Zirve Üniversitesi	4		4
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	1		1
Toplam	188	29	217

Tablo 1’de gösterildiği gibi 2010 ile 2021 yılları arasında “İletişim becerisi” ile ilgili yürütülen lisansüstü tezler toplam 74 üniversite tarafından yürütülmüştür. İletişim becerisi konusunda en çok yüksek lisans tezi 13 tez ile Gazi Üniversitesi, en çok doktora tezi 3’er tez ile Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi tarafından yayınlanmıştır. Toplam olarak ise en fazla 15 tez ise Gazi Üniversitesi bünyesinde yazılmıştır. Diğer taraftan 217 çalışmanın sadece 29’u (%13.36) doktora tezi, 188’i (%86.64) ise yüksek lisans tezidir. Bu veriler doğrultusunda iletişim becerisi ile ilgili tezlerin birçok üniversite tarafından yürütüldüğü ve bu tezlerin çoğunluğunun yüksek lisans tezi olarak yazıldığı anlaşılmaktadır.

Üçüncü Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Üçüncü araştırma sorusunun “3. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin araştırma yöntem ve desenlerine göre dağılımları nasıldır?” çözümlenebilmesi için elde edilen veriler incelenmiş ve lisansüstü tezlerin araştırma yöntem ve desenlerine göre dağılımları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Lisansüstü Tezlerin Araştırma Yöntem ve Desenlerine Göre Dağılımı

Yöntem	f	%	Desen	f	%
Nitil	16	7.37	Durum Çalışması	11	5.06
			Doküman Analizi	4	1.85
			Fenomenolojik Araştırma	1	.46
Nicel	177	81.57	Genel Tarama	95	43.78
			İlişkisel Tarama	50	23.04
			Deneysel	29	13.36
			Meta-analiz	1	.46
			Nedensel Karşılaştırma	1	.46
			Ölçek Uyarlama	1	.46
Karma	24	11.06	Ardışık Açıklayıcı Desen	20	9.22
			Ardışık Keşfedici Desen	4	1.85
TOPLAM	217	100	TOPLAM	217	100

Tablo 2 değerlendirildiğinde; iletişim becerisi ile ilgili yürütülen 217 lisansüstü tezin 177’sinde (%81.57) nicel, 16’sında (%7.37) nitel yöntemler ve 24’ünde (%11.06) karma yöntemler kullanılmıştır. Nicel yöntemler arasında sırasıyla en çok kullanılan desen 95 tez

(%43.78) ile genel tarama, 50 tez (%23.04) ile ilişkisel tarama, 29 tez (%13.36) ile deneysel desen ve 1'er (%.46) araştırma ile meta-analiz, nedensel karşılaştırma ve ölçek uyarlamadır. Nitel yöntemler arasında sırasıyla en çok kullanılan desen 11 tez (%5.06) ile durum çalışması, 4 tez (%1.85) ile doküman analizi ve 1 tez (%.46) ile fenomenolojik araştırmadır. Karma yöntemler arasında sırasıyla en çok kullanılan desen ise 20 tez (%9.22) ile ardışık açıklayıcı desen ile 4 tez (%1.85) ile ardışık keşfedici desendir. Bu verilerden iletişim becerisi ile ilgili en çok kullanılan araştırma yönteminin nicel yöntem olduğu ve nicel yöntemi sırasıyla karma ve nitel yöntemlerin takip ettiği anlaşılmıştır.

Dördüncü Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Dördüncü araştırma sorusunun “4. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin kullanılan veri toplama araçlarına göre dağılımı nasıldır?” çözümlenebilmesi için elde edilen veriler incelenmiş ve lisansüstü tezlerin kullanılan veri toplama araçlarına göre dağılımları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Lisansüstü Tezlerin Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Veri Toplama Aracı	f	%
Anket/Ölçek/Rubrik/Matris/Envanter	196	81.00
Görüşme	34	14.02
Gözlem	7	2.90
Öğrenci-Öğretmen Günlükleri	2	.83
Eğitim Setleri	2	.83
Puanlama Anahtarı	1	.42
TOPLAM	242	100

Tablo 3'te iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçlarının 196'sı (%81.00) anket/ölçek/rubrik/matris/envanter, 34'ü (%14.02) görüşme, 7'si (%2.90) gözlem, 2'ser tanesi (%.83) öğrenci-öğretmen günlükleri ve eğitim setleri ile 1 tanesi (%.42) puanlama anahtarı şeklinde sıralanmaktadır. Bu veriler iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerde en çok nicel veri toplama araçları olan anket/ölçek/rubrik/matris/envanterin kullanıldığını göstermektedir.

Beşinci Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Beşinci araştırma sorusunun “5. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin yapılan analizlere göre dağılımı nasıldır?” çözümlenebilmesi için elde edilen veriler incelenmiş ve lisansüstü tezlerin yapılan analizlere göre dağılımları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Lisansüstü Tezlerin Kullanılan Yapılan Analizlere Göre Dağılımı

Yöntem	f	%	Analiz	f	%
Nicel	404	91.00	Korelasyon Analizi	72	16.22
			Fark Testleri	164	36.93
			Betimsel Analiz (frekans, %, Ortalama vb.)	168	37.83
Nitel	40	9.00	Betimsel Analiz	19	4.28
			İçerik Analiz	21	4.74
TOPLAM	444	100	TOPLAM	444	100

Tablo 4'te belirtildiği gibi iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerde yapılan analizlerin 404'ü (%91.00) nicel analizlerden oluşurken, 40'ı (%9.00) ise nitel analizlerden oluşmaktadır. Nicel analizlerden 72'si (%16.22) korelasyon analizi, 164'ü (%36.93) fark testleri, 168'i (%37.83) betimsel analiz (frekans, %, ortalama vb.) olarak sıralanabilir. Nitel

analizlerin ise 19'u (%4.28) betimsel analiz ve 21'i(4.74) içerik analizidir. Tabloda sunulan veriler değerlendirildiğinde, iletişim becerisi ile iliği yapılan lisansüstü tezlerde nicel analiz tekniklerinin en çok kullanılan analiz teknikleri olduğu anlaşılmaktadır.

Altıncı Araştırma Sorusuna Ait Bulgular

Altıncı araştırma sorusunun “6. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin örneklemine/katılımcılarına göre dağılımı nasıldır?” çözümlenebilmesi için elde edilen veriler incelenmiş ve lisansüstü tezlerin örneklemine/katılımcılarına göre dağılımları Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5: Lisansüstü Tezlerin Kullanılan Örneklemine/Katılımcılarına Göre Dağılımı

Veri Toplama Aracı	f	%
Okul Öncesi Öğrenciler	19	8.12
İlkokul Öğrencileri	11	4.70
Ortaokul Öğrencileri	13	5.55
Lise Öğrencileri	14	5.98
Üniversite Öğrencileri	60	25.64
Öğretmenler	72	30.77
Akademisyenler	3	1.28
Okul Yöneticileri	15	6.41
Veliler	9	3.85
Otistik Spektrum Bozukluğu Olan Bireyler	9	3.85
İlgili Alanyazın	5	2.14
Öğretmenler Dışındaki Kamu Çalışanları	2	.85
Mahkûmlar	1	.43
Zihinsel Engelli Öğrenciler	1	.43
TOPLAM	234	100

Tablo 5’te sunulan iletişim becerisi ile iliği yapılan lisansüstü tezlerin örneklemine/katılımcılarına göre dağılımları değerlendirildiğinde, okulöncesi öğrencilerin ($f=19$, %8.12), ilkokul öğrencilerin ($f=11$, %4.70), ortaokul öğrencilerinin ($f=13$, %5.55), lise öğrencilerinin ($f=14$, %5.98), üniversite öğrencilerinin ($f=60$, %25.64), öğretmenlerin ($f=72$, %30.77), akademisyenlerin ($f=3$, %1.28), okul yöneticilerinin ($f=15$, %6.41), velilerin ($f=9$, %3.85), otistik spektrum bozukluğu olan bireylerin ($f=9$, %3.85), ilgili alanyazının ($f=5$, %2.14), öğretmenler dışındaki kamu çalışanlarının ($f=2$, %0.85), mahkûmlar ($f=1$, %0.43) ve zihinsel engelli öğrenciler ($f=1$, %0.43) olduğu görülmektedir. Bu verilere göre iletişim becerisi ile iliği yapılan lisansüstü tezlerde veri toplanan örneklem/katılımcı grubunun %50’sinden fazlasını öğretmenler ($f=72$, %30.77), ile üniversite öğrencileri ($f=60$, %25.64) oluşturmaktadır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkiye’de 2010 ile 2021 yılları arasında eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yazılan lisansüstü tezlerin incelenmesinin amaçlandığı ve nitel araştırma desenlerinden doküman analizi yönteminin tercih edildiği bu çalışmada elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Araştırmada ele alınan lisansüstü tezler yılına, türüne (yüksek lisans-doktora), yöntem-desene, veri toplama aracına, yapılan analize ve örneklemine/katılımcısına göre sınıflandırılmıştır. Veri toplama sürecinde öncelikle hazırlanan “Tez Değerlendirme Formu”nda ele alınan lisansüstü tezlerin yılı, tez türü, üniversitesi, araştırma yöntem-deseni, veri toplama aracı/araçları, uygulanan analiz teknikleri ve örneklemine/katılımcıları ile ilgili alt başlıklar yer almaktadır ve bu alt başlıklar incelenen her bir tezdten elde edilen bilgiler doğrultusunda doldurulmuştur. Daha sonra Tez Değerlendirme Formu’nda yer alan veriler grafik, tablo, frekans ve yüzdelik değerler ile açıklanmıştır. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi

için sekiz adet araştırma sorusu belirlenmiş ve her bir araştırma sorusuna ait sonuçlar sırasıyla açıklanmıştır.

Birinci araştırma sorusu (1. *Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?*) doğrultusunda eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin tamamlandıkları yıllara göre (2010-2021/12 yıllık periyod) dağılımlarına ait bulgular değerlendirildiğinde; en çok tezin 2019(47 tez) yılında tamamlandığı ve 2019 yılı sırasıyla 2018-2021 (27'şer tez), 2015 (20 tez) ve 2017 (18 tez) yılları takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara ek olarak eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin yaklaşık üçte ikisinin son beş yıl içerisinde yazıldığı anlaşılmıştır. Elde edilen bu verilerden hareketle iletişim becerisi ile ilgili lisansüstü tez çalışmalarının son yıllarda arttığı sonucuna ulaşılabilir. Benzer sonuçlara alanyazında da rastlanmaktadır. Aydın, Selvitopu ve Kaya tarafında 2018 yapılan çalışmada da ilgili alanlarda incelenen lisansüstü tezlerin sayılarında son yıllarda bir artış yaşandığı belirlenmiştir.

İkinci araştırma sorusu (2. *Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin türüne (yüksek lisans-doktora) ve üniversitelere göre dağılımı nasıldır?*) doğrultusunda ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde; 2010 ile 2021 yılları arasında iletişim becerisi ile ilgili 74 üniversite tarafından 217 lisansüstü tezin yazıldığı tespit edilmiştir. İletişim becerisi ile ilgili en fazla yüksek lisans tez çalışması Gazi Üniversitesi (13 tez) tarafından yapılırken; en fazla doktora tez çalışması (3'er tez) ise Anadolu Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi tarafından yapılmıştır. Diğer taraftan 217 tez çalışmasının sadece 29'u (%13.36) doktora tezi iken; 188'i (%86.64) yüksek lisans tezidir. Elde edilen bu veriler iletişim becerisi ile ilgili tezlerin birçok üniversite tarafından yürütüldüğünü ve bu tezlerin çoğunluğunun yüksek lisans tezi olarak yazıldığını ortaya koymaktadır. Alanyazındaki benzer diğer çalışmalar da incelendiğinde; Aydın tarafından 2020; Değirmenci-Gündoğmuş tarafından 2018; Kara ve Demir tarafından 2020; Levent ve Kınık tarafından 2017 ile Eldeleklioğlu-Onuk tarafından 2019 yıllarında yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmalarda daha çok yüksek lisans tezlerinin birçok farklı üniversite bünyesinde yazıldığı ve doktora tezlerinin sınırlı sayıdaki üniversitelerde çalışıldığı görülmüştür.

Üçüncü araştırma sorusu (3. *Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin araştırma yöntem ve desenlerine göre dağılımları nasıldır?*) doğrultusunda ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde; iletişim becerisi ile ilgili yürütülen 217 lisansüstü tezin 177'sinde (%81.57) nicel, 16'sında (%7.37) nitel yöntemler ve 24'ünde (%11.06) karma yöntem kullanıldığı görülmüştür. Nicel yöntemler arasında en çok kullanılan araştırma desenleri sırasıyla; genel tarama, ilişkisel tarama, deneysel desen, meta-analiz, nedensel karşılaştırma ve ölçek uyarlamadır. Nitel yöntemler arasında en çok kullanılan araştırma desenleri sırasıyla; durum çalışması, doküman analizi ve fenomenolojik araştırmadır. Karma yöntemler arasında en çok kullanılan araştırma desenleri ise sırasıyla; ardışık açıklayıcı desen ve ardışık keşfedici desendir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan her beş lisansüstü tezdten dördünün nicel yöntemli olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle nitel yöntem ve karma yöntem eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmalarında nicel yöntemli çalışmalar kadar yer bulamadığı belirlenmiştir. Benzer sonuçlara Akaydın ve Çeçen tarafından 2015;

Değirmenci-Gündoğmuş tarafından 2018; Erdoğan ve Kurt tarafından 2015; Keskin, 2014; Kınık tarafından 2017; Eldeleklioğlu-Onuk tarafından 2019; Konan ve Kış tarafından 2013; Küçükkoğlu ve Ozan tarafından 2013 ile Uysal tarafından 2013 yıllarında yapılan çalışmalarda da rastlanmış ve nicel yöntemli çalışmaların çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Ancak bu araştırmada elde edilen sonuçlardan farklı olarak Hart, Smith, Swars ve Smith tarafından 2009 yılında yapılan çalışmada nitel ve karma yöntemli çalışmaların daha fazla olduğu da görülmüştür.

Dördüncü araştırma sorusu (4. *Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin kullanılan veri toplama araçlarına göre dağılımı nasıldır?*) doğrultusunda ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde; eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan tezlerde en çok (her beş veri toplama aracından dördü) nicel veri toplama araçları olan anket/ölçek/rubrik/matris/envanterin kullanıldığı görülmektedir. Anket/ölçek/rubrik/matris/envanteri ise sırasıyla, görüşme, gözlem, öğrenci-öğretmen günlükleri, eğitim setleri ve puanlama anahtarı takip etmektedir. Benzer sonuçlara Aydın, tarafından 2020; Aydın, Selvitopu ve Kaya tarafında 2018; Erdoğan tarafından 2009; Kara ve Demir tarafından 2020; Keskin tarafından 2014; Küçükkoğlu ve Ozan tarafından 2013 ile Shih, Feng ve Tsai tarafından 2008 yıllarında yapılan çalışmalarda da ulaşılmış ve incelenen araştırmalarda veri toplama aracı olarak anket/ölçek/rubrik/matris/envanterin diğer veri toplama araçlarından daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir. Ancak Rourke ve Szabo tarafından 2002 yılında yapılan çalışmada nitel analiz türleri olan içerik analizi ve betimsel analiz daha yoğun biçimde kullanıldığı görülmüştür.

Beşinci araştırma sorusu (5. *Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin yapılan analizlere göre dağılımı nasıldır?*) doğrultusunda ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde; eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan tezlerin veri çözümleme sürecinde uygulanan her on analizden dokuzunda nicel analizlerden yararlandığı belirlenmiştir. Yapılan nicel analizler kendi içinde sınıflandırıldığında uygulama sıklığına göre sırasıyla korelasyon analizi, fark testleri, betimsel analizler (frekans, %, ortalama vb.) ile karşılaşılmaktadır. Nitel analizler ise betimsel analiz ve içerik analizi olarak tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan tezlerin analiz sürecinde en çok işe koşulan analizler nicel analizlerden oluşmaktadır. Bunun temel nedeni olarak ilgili tezlerde yoğun biçimde nicel yöntemler ile nicel veri toplama araçlarının kullanılması gösterilebilir. Aydın tarafından 2020; Aydın, Selvitopu ve Kaya tarafında 2018; Doğru, Gençosman, Ataalkın ve Şeker tarafından 2012 ile Küçükkoğlu ve Ozan tarafından 2013 yıllarındaki çalışmalarda elde edilen sonuçların bu araştırmada ulaşılan sonuçlar ile uyumlu olduğu görülmüş ve bu çalışmalarda da verilerin çözümlenmesinde en fazla nicel analiz tekniklerinden yararlandığı belirlenmiştir.

Altıncı araştırma sorusu (6. *Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin örneklem/katılımcılarına göre dağılımı nasıldır?*) doğrultusunda ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde; eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan tezlerin örneklem/katılımcıların oransal olarak (çoktan aza doğru) öğretmenler, üniversite öğrencileri, okulöncesi öğrenciler, okul yöneticileri, lise öğrencileri, ortaokul öğrencileri, ilkokul öğrencileri, veliler, otistik spektrum bozukluğu olan bireyler, ilgili alanyazın, akademisyenler, öğretmenler dışındaki kamu çalışanları, mahkûmlar ve zihinsel engelli öğrenciler şeklinde sıralandığı anlaşılmaktadır. Elde edilen bu veriler eğitim ve öğretim

alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan tezlerin örneklem/katılımcılarının yarısından fazlasının öğretmenler ile üniversite öğrencilerinden oluştuğunu göstermektedir. Bu sonuçlar araştırmacıların genellikle benzer örneklem/katılımcı grubu (öğretmenler ve üniversite öğrencileri) üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Benzer nitelikteki sonuçlara Doğru, Gençosman, Ataalkın ve Şeker tarafından 2012; Keskin tarafından 2014 ile Lee, Hamlin, Hildebrand, Carranza, Wannarka ve Hua tarafından 2007 yıllarındaki çalışmalarda da rastlanmış ve ele alınan araştırmaların örneklem/katılımcılarının genellikle öğretmenler ve üniversite öğrencilerinden meydana geldiği görülmüştür. Diğer taraftan Küçükoğlu ve Ozan tarafından 2013 ile Levent ve Kınık tarafından 2017 yıllarında yapılan çalışmalarda örneklem/katılımcıların genel olarak ilköğretim/ilkokul seviyesinde yürütüldüğü tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin son yıllarda daha çok çalışıldığı, genellikle yüksek lisans tezi olarak yazıldığı görülmüştür. Bunun yanında tezlerin çoğunluğunun nicel yöntemlerle yürütüldüğü ve dolayısıyla nicel veri toplama araçları ile nicel analiz tekniklerinin tercih edildiği de anlaşılmıştır. Diğer taraftan yapılan tezlerin birçok üniversite tarafından çalışıldığı tespit edilmesine rağmen bu dağılımın düzensizliği (bazı üniversiteler tarafından eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili ondan fazla lisansüstü tez yazılmışken; bazı üniversiteler tarafından sadece bir veya sıfır tez yazılmıştır) dikkat çekmektedir. Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımları yeterli gibi görünse de bazı üniversitelerin bu konuda daha fazla çalışma yaptığı ve tezlerin üniversitelere göre dağılımlarının düzensiz olduğu görülmüştür. Çalışmada ulaşılan bir diğer sonuç ise, eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin örneklem/katılımcılarının çoğunlukla öğretmenlerden ve üniversite öğrencilerinden seçildiğidir. Çalışmanın bu sonuçları doğrultusunda geliştirilen öneriler ise şu şekildedir:

- Her ne kadar son yıllarda eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tez sayısında bir artış olsa da bu artışın genel olarak yüksek lisans tezlerine yönelik olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple eğitim ve öğretim alanında yapılan doktora tezlerinde de iletişim becerisi üzerine daha fazla çalışma yapılması önerilebilir.
- Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin genellikle nicel yöntemler kullanılarak yapıldığı, dolayısıyla lisansüstü tezlerde genel olarak iletişim becerilerinin sayısal verilerle açıklandığı ve tümdengelim yaklaşımının işe koşulduğu görülmektedir. Bu sebeple eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin derinlemesine ve tümevarımsal bir bakış açısıyla açıklanabilmesi için nitel ve karma yöntemli çalışmalara daha fazla yer verilmesi önerilebilir.
- Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan tezlerde sebep-sonuç ilişkisini ortaya koyabilecek ve böylelikle iletişim becerisinin önemine vurgu yapılabilecek daha fazla deneysel çalışmalar yapılması önerilebilir.
- Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin genellikle nicel yöntemler kullanılarak yapılmasından dolayı kullanılan veri toplama araçlarının başında da anket/ölçek/rubrik/matris/envanter gibi nicel veri toplama

araçları gelmektedir. Tezlerde nitel ve karma yöntemlerin daha fazla tercih edilmesiyle nitel veri toplama araçlarının daha yoğun ve etkili biçimde kullanılması sağlanabilir. Böylelikle daha fazla veri toplama aracı ile veri elde edilebilir ve araştırmacı çok boyutlu (derinlemesine) değerlendirme fırsatı bulabilir.

- Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan tezlerin örneklem/katılımcılarının yarısından fazlasının öğretmenler ile üniversite öğrencilerinden oluştuğu tespit edilmiştir. Tezlerdeki özgünlüğün ve alana katkının artırılabilmesi için daha farklı örneklem/katılımcılardan veri elde edilmesi ve örneklem/katılımcıların farklı niteliklere sahip bireylerden seçilmesi önerilebilir.
- Eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımları yeterli gibi görünse de bazı üniversitelerin bu konuda daha fazla çalışma yaptığı ve tezlerin üniversitelere göre dağılımlarının düzensiz olduğu görülmüştür. Öyle ki; bazı üniversiteler tarafından eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili ondan fazla lisansüstü tez yazılmışken; bazı üniversiteler tarafından sadece bir veya sıfır tez yazılmıştır. Bu sebeple diğer üniversitelerin de iletişim becerisi ile ilgili lisansüstü çalışmalar yaparak alanyazına katkıda bulunması önerilebilir.
- Yerli ve yabancı eğitim ve öğretim alanında iletişim becerisi ile ilgili yapılan tezlerin karşılaştırılması amacıyla lisansüstü tezlerin yürütülmesi önerilebilir.

Kaynaklar

- Akaydın, Ş. ve Çeçen, M. A. (2015). A Content analysis on articles related to reading skills. *Education & Science*, 40(178), 183-198. DOI: 10.15390/EB.2015.4139.
- Alkan, C. (2005). *Eğitim teknolojisi*. (7. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Alyılmaz, S. (2018). Türkçe öğretiminde hedef kitlenin / “öğrenen”in önemi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2452-2463.
- Anderson, J. A. (1987). *Communication research: Issues and methods*. New York: McGraw-Hill Book Company
- Antos, G. (2011). *Handbook of interpersonal communication*. Netherlands: Mouton De Gruyter.
- Aydın, A., Selvitopu, A. ve Kaya, M. (2018). Sınıf yönetimi alanındaki lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 41-56.
- Aydın, B. (2020). Türkiye’de eleştirel okuma konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 18, 76-87. DOI: 10.29000/rumelide.705515.
- Barrett, S. (2002). Overcoming transactional distance as a barrier to effective communication over the internet. *International Education Journal*, 3(4), 34-42.
- Berko, R. M., Wolvin, A. D. ve Wolvin D. R. (1992). *Communicating, a social and career focus*. (5. Ed). Boston: Houghton: Mifflin.
- Bozkurt, İ. (2014). *İletişim odaklı pazarlama tüketiciden müşteri yaratmak*. (4. Basım). İstanbul: MediaCat Yayınları.

- Buluş, M. ve Bağcı, B. (2016). Evlilik doyumu: Aile yılmazlığı ve etkili iletişim becerilerinin rolü. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 136-152. <https://dergipark.org.tr/en/pub/maeuefd/issue/26849/282356>.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (13. basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, H., Akgun, A. ve Kavuncubası, S. (1994). *Kamu özel kesimde personel yönetimi*. Ankara: Siyasal kitabevi.
- Canary, H. (2011). *Communication and organizational knowledge: Contemporary issues for theory and practice*. Florence: Taylor & Francis.
- Cansoy, R. (2018). Uluslararası çerçevelere göre 21.yüzyıl becerileri ve eğitim sisteminde kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3112-3134. Erişim Adresi: <http://www.itobiad.com/issue/39481/494286>.
- Civelek, M. (2014). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı (özet)*. Erişim Adresi: <https://www.igdir.edu.tr/Addons/Resmi/announc/4691/materyal.tasarimi.%20%C3%96ZET.pdf>. Erişim tarihi: 25.01.2022.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research, planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research* (4nd ed). Boston: Pearson Education Inc.
- Cüceloğlu, D. (2006). *Yeniden insan insana*. (35. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2016). *İnsan ve davranışı psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Değirmenci-Gündoğmuş, H. (2018). Okuduğunu anlama ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Turkish Studies* 13(3), 899-910 DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13218>.
- Demirel, Ö. (2005). *Eğitim sözlüğü*. (3. Basım). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- DeVito, J. A. (1986). *The communication handbook: A dictionary*. New York: Harper & Row.
- Devito, J. A. (2004). *The interpersonal communication book*. (10. Ed.). USA: Pearson Education.
- Dillman, R. (1999). *Tutorial: A study tour of communication*. Dillman/HFCL Department of Communication Western Maryland College, College Hill Westminster, MD 21157.
- Doğru, M., Gençosman, T., Ataalkın, A. N. ve Şeker, F. (2012). Fen bilimleri eğitiminde çalışılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin analizi. *Journal of Turkish Science Education*, 9(1), 49-64.
- Dökmen, Ü. (2004). *İletişim çatışmaları ve empati*. (28. Basım). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erciş, M. S. (2010). *Pazarlama iletişimde temel yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2011). *İletişimi anlamak*. (Geliştirilmiş 4. Basım). Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Erdogan, M. ve Kurt, A. (2015). A review of research on classroom management in Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 186, 9-14. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.04.212>.
- Erdoğan, F. U. (2009). *Türkiye’de BÖTE alanında yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerindeki araştırma eğilimleri: Bir doküman analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi. (Tez No:238714). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi’nden edinilmiştir.

- Eren, E. (2003). *Yönetim ve organizasyon: çağdaş ve kültürel yaklaşımlar*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Gordon, T. (2004). *Etkili öğretmenlik eğitimi*. (17. Basım). (Çev. Aksay E.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gökçe, O. (2002). *İletişim bilimine giriş insan ilişkilerinin sosyolojik bir analizi*. (4. Basım). Ankara: Turhan Yayınları.
- Gülek, S. (2021). *Akılcı duygusal davranışçı yaklaşım temelli iletişim becerileri programının yetişkinlerin iletişim becerileri ve bilişsel esneklik düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi. (Tez No. 693665) Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Güz, N. (1995). İletişim sorunları. *Radio-TV Yayınları Hakkında Türk-İtalyan Sempozyumu*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Güz, N. (1998). İletişim süreci ve temel öğeler. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 7, 121-142.
- Güz, N., Küçükdoğan, R., Küçükdoğan, B. ve Zeybek, I. (2002). *Etkili iletişim terimler*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action*. Boston: Beacon Press.
- Hallberg, D. (2010). Socioculture and cognitivist perspectives on language and communication barriers in learning. *International Journal of Behavioral, Cognitive, Educational and Psychological Sciences*, 2(2), 111-120.
- Hart, L. C., Smith, S. Z., Swars, S. L. ve Smith, M. E. (2009). An examination of research methods in mathematics education (1995-2005). *Journal of Mixed Methods Research*, 3(1), 26-41.
- Hazneci, Y. (2012). *Oluşturmacı öğretmen iletişim beceri ölçeğinin geliştirilmesi ve ilköğretim öğretmenlerinin sınıf içi iletişim becerilerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi. (Tez No. 320410). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Helfrich, S. R. ve Bosh, A. J. (2011). Teaching English language learners: strategies for overcoming barriers. *The Educational Forum*, 75, 260-70.
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp> Erişim Tarihi: 24.01.2022.
- Isman, A. ve Altınay, F. (2005). Communication barriers: a study of eastern mediterranean university students' and teachers' of online program and courses. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 6(4), 138-160.
- Kara, N. ve Demir, M. K. (2020). Türkiye'de sınıf öğretmenleri ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin cinsiyet değişkeni açısından değerlendirilmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 300-316.
- Keskin, A. (2014). *Öğrenme stratejileri konulu lisansüstü tezlerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Tez No: 378699). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Kocaman, O. (2016). Communication barriers that junior and senior elt students experience in the process of learning a foreign language. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (4), 1779-1794.
- Konan, N. ve Kış, A. (2013). ABD'de eğitim yönetimi alanında yapılan doktora tezlerinin çözümlemesi. *International Journal of Educational Research* 4(1), 100-123.

- Korkut, F. (1996). İletişim becerileri değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlilik ve geçerlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 18-23. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21427/229793>.
- Kornbahar, M. ve Marcos, H. (2000). Young children's communication with mothers and fathers: Functions and Contents. *British Journal of Developmental Psychology*, 18, 187-210.
- Küçük, M. (2012). Yazılı iletişim. İ. Vural (Ed.), *İletişim içinde* (ss. 78-116). Ankara: Pegem Akademi.
- Küçükoğlu, A. ve Ozan, C. (2013). Sınıf öğretmenliği alanındaki lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 27-47.
- Lee, D., Hamlin, D., Hildebrand, K., Carranza, M., Wannarka, R. ve Hua, Y. (2007). A descriptive analysis of publication trends in the Journal of Behavioral Education: 1991–2005. *Journal of Behavioral Education*, 16(4), 327.
- Levent, F. ve Kınık, F. Ş. F. (2017). Türkiye’de eğitim-öğretim alanında etik konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *İş Ahlakı Dergisi*, 10(1), 99–114.
- Lunenberg, F. C. (2010). Communication: the process, barriers, and improving effectiveness. *Schooling*, 1(1), 1-11.
- Mambert, W. A. (1971). *The elements of effective communication*. Washington: Acropolis.
- Mukaddes, N. M. (2013). *Otizm spektrum bozuklukları*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.
- Nelson, D. L. ve Quick, J., C. (1995). *Organizational behavior foundations, realitles and challenges*. New York: West Publishing.
- Neuendorf, K. A. (2002). *The content analysis guidebook*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Newstrom J.V. ve Davis, K. (1993). *Organizational behavior human behavior at work*. (9th Ed.) New York: McGraw-Hill.
- Eldeleklioğlu-Onuk, D. (2019). *Türkiye’de yetişkin eğitimi temalı 2007-2018 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. (Tez No. 557341). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi’nden edinilmiştir.
- Özbent, S. (2007). Sınıfta beden dili. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(2), 259-289.
- Özen, Y. (2001). *İlköğretimde iletişim (sınıfta yönetim)*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Özer, K. (1995). *İletişimsizlik becerisi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Pakbaz, M., Bigdeli, H., Moolae, F. ve Ghaffari, A. (2014). Organizational communication and barriers to effective communication in organizations. *International Journal of Management and Humanity Sciences*, 3(10), 3174- 3180.
- Partnership for 21st Century Skills. (2015). Framework for 21st century learning. Erişim Adresi: <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>.
- Perreault, H., Waldman, L. ve Alexander, M. (2002). Overcoming barriers to successful delivery of distance-learning courses. *Journal of Education for Business*, 77(6), 313-318.
- Pollard, A. (2006). *Reflective teaching*. (2. Basım). New York: Continuum.

- Prabavathi, R. ve Nagasubramani, P. C. (2018). Effective oral and written communication. *Journal of Applied and Advanced Research*, 3(1), 29-32. doi: <https://dx.doi.org/10.21839/jaar.2018.v3S1.164>.
- Rees, C. ve Sheard, C. (2002). The relationship between medical students' attitudes towards communication skills learning and their demographic and education-related characteristics. *Medical Education*, 36, 1017-1027.
- Sarıyer, N. (2018). *Pazarlama iletişimi araçları*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Schwartz, A.E. (2006). *Communication and listening skills*. (2. Ed.). USA: A. E. Schwartz & Associates.
- Shih, M., Feng, J. ve Tsai, C.-C. (2008). Research and trends in the field of e- learning from 2001 to 2005 : A content analysis of cognitive studies in selected journals. *Computer & Science Education*, 51, 955-967.
- Siegelaub, S. (1979). A communication on communication. A. S. Siegelaub (Ed.), *Communication and class struggle* (pp. 11-22). New York: International General.
- Sillars, S. (1997). *İletişim* (Çev. Nüzhet Akın). İstanbul: Milli eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Steinberg, S. (2007). *An introduction to communication studies*. Cape Town: Juta & Co.
- Şakar, Ö. ve Küçükaslan, N. (2006). *Büro yönetimi ve iletişim teknikleri*. (3. Basım). Bursa: Ekin Yayınları.
- Tabak, S. (1999). *Sağlık iletişimi*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Erişim Adresi: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_18160003_pdf. Erişim Tarihi: 28.01.2022.
- Tepeköylü-Öztürk, Ö. (2012). *Ders dışı etkinlik olarak uygulanan sporla ilgili oyunların ortaöğretim öğrencilerinin iletişim becerisi algularına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi. (Tez No. 411816). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- The Organisation for Economic Co-operation and Development. (2018). *The future of education and skills: Education 2030*. Erişim Adresi: <https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20>.
- Tuna, Y. (2012). İletişim kavram ve iletişim süreci. İ. Vural (Ed.), *İletişim içinde* (ss. 2-26). Ankara: Pegem Akademi.
- Tutar, H. ve Yılmaz K. (2005). *Genel iletişim*. (5.Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Uysal, İ. (2006). *Sosyal bilgiler dersinde öğrenmeyi öğrenme stratejilerinin, öğrencilerin anlama ve yorumlama düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi. (Tez No:189373). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Yatkın, A. (2003). *Halkla ilişkiler ve iletişim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2012). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, İ. (2008). *Sporcu alguları çerçevesinde farklı spor branşlarındaki antrenörlerin liderlik davranış analizleri ve iletişim beceri düzeyleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara:

Gazi Üniversitesi. (Tez No. 225783). Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nden edinilmiştir.

Zaiss, C. D. ve Gordon, T. (2003). *Etkili satış eğitimi*. (Çev. Emel Aksay. Ed. Birsen Özkan). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Zhang, G. (2002). *Using problem based learning and cooperative group learning in teaching instrumental analysis*. The China Papers, 4-8. Erişim Adresi: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.565.312&rep=rep1&type=pdf> Erişim Tarihi: 18.01.2022.

Zıllıoğlu, M. (2003). *İletişim nedir?* İstanbul: Cem Yayınları.

Extended Abstract

It is aimed to reach the distant, general and specific goals determined in the education-teaching process. At this point, raising individuals with communication skills or supporting the communication skills of individuals are among these goals. At this point, communication skills can be basically classified as effective listening and effective response (Korkut, 1996). Students whose communication skills can reach the desired level can be more effective in self-actualization (Mukaddes, 2013). In addition, there are studies emphasizing that students' effective listening, empathy and verbal-nonverbal-written communication skills can be developed in schools (Gülek, 2021). On the other hand, students' having effective communication skills will also contribute to other areas of development (such as social development, cognitive development, moral development and self-development) (Cüceloğlu, 2016; Zaiss ve Gordon, 2003). In that case, it is important to remember that communication skills can play a fundamental role in reaching the goals set in schools, and to organize activities that can support communication skills and to organize all the elements of the education program (target-content-educational situations-assessment-evaluation) in this way (Buluş ve Bağcı, 2016; Gordon, 2004). The aim of this study is to examine the graduate theses written on communication skills in the field of education and training in Turkey between 2010 and 2021 and thus to contribute to the studies to be done on this subject.

In order to solve the research question determined by the document analysis method, it is possible to analyze the data obtained at different times and from many sources (Creswell, 2012; Yıldırım ve Şimşek, 2012). Therefore, in this study, the document analysis method, one of the qualitative research designs, was preferred. The study population consists of a total of 526 graduate theses, which were found as a result of a search with the keyword "Communication Skill" on the website of the Thesis Center of the Council of Higher Education (www.tez.yok.gov.tr). In the study, the criterion sampling method (Büyükoztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012) consisting of people, events and objects, which includes the features for the solution of the research question, was used. As a criterion; "Subject: Education and Training; Leave Status: Allowed; Status: Approved; Year: 2010-2021 and Thesis Title: Communication Skill" options were determined. In other words, the working group consists of 217 graduate theses written between 2010 and 2021, approved, on leave, on Education and Training and with the phrase "Communication Skill" in the name. In the study, scale, interview, observation, experiment etc. Ethics committee approval was not required because the methods were not used.

The data obtained in the study were evaluated with content analysis. Content analysis, which is frequently preferred in educational sciences, has the ability to summarize, and it can give the researcher the opportunity to make a detailed analysis with themes and codes (Neuendorf, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2012). In this study, graduate theses were classified according to the year, type (master-doctorate), design-method, data collection tool, analysis and samples/participants. Tables, graphics, and percentage-frequency (% - f) are frequently used in content analysis. "Thesis Evaluation Form" has been prepared in order to analyze the obtained graduate theses in more detail. In the study, some precautions were taken to ensure internal and external validity and reliability. In order to preserve the internal validity of the study, the research data were analyzed and interpreted after they were presented in the findings section. For external validity, detailed information about the research process, method, data collection and study group is presented. All graduate theses handled and used in the research (constituting the study group) were archived in computer environment and kept assuming that it might be necessary for any confirmation. For

the reliability of the research, the details of the method-working group-data acquisition-data analysis processes were shared transparently and all the data reached were presented in tables, graphics and explanations. On the other hand, field experts (Educational Sciences) were frequently consulted in the analysis process. Thus, it is aimed to ensure the explanatory, validity and reliability of the analyzes made.

As a result of the study, it has been seen that the graduate theses made about communication skills in the field of education and training have been studied more in recent years, and they have usually been written as a master's thesis. In addition, it was understood that most of the theses were conducted using quantitative methods, and therefore quantitative data collection tools and quantitative analysis techniques were preferred. On the other hand, although it has been determined that many universities have studied the theses, the irregularity of this distribution (more than ten graduate theses have been written by some universities on communication skills in the field of education and training; only one or zero theses have been written by some universities). Although the distribution of theses on communication skills in the field of education and training according to universities seems to be sufficient, it has been seen that some universities do more studies on this subject and the distribution of theses according to universities is uneven. Another conclusion reached in the study is that the sample/participants of graduate theses on communication skills in the field of education and training were mostly chosen from teachers and university students. In line with the findings obtained as a result of the study, some suggestions have been developed.